Aihe: Suuri valiokunta / E 73/2025 vp / Lausuntopyyntö

Asia: E 73/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028-2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi; E-kirje

Lisäksi (U 48/2025 vp) ja (U 53/2025 vp)

Lapin liiton lausunto:

Lapin liitto on perehtynyt asia- kohdassa mainittuihin valtioneuvoston kirjelmiin ja pyytää suurta valiokuntaa ottamaan huomioon seuraavat kannat:

Rahoituksen kokonaistaso ei voi laskea, jos samalla esitetään merkittäviä lisäyksiä painopisteisiin

Komission tiedonantoon ”Dynaaminen EU:n talousarvio tulevaisuuden tarpeisiin – Monivuotinen rahoituskehys 2028-2034” E-kirjeessä EU/852/2025-VNK-8 annetuissa Suomen ensivaiheen kannoissa todetaan, että Komission ehdottama budjetin kokonaistaso on liian korkea ja että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttäen Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Edelleen, E73/ 2025 kirjeessä Suomi tukee koheesiorahoituksen vähenemistä perustellen sen koheesion tarpeen vähenemisellä. U 53/2025 kirjeessä VN tukee laajaa valikoimaa erilaisia toimia tukea maataloutta ja maaseudun kehittämistä, turvallisuusympäristön tuomia sosioekonomisia haasteita, kaksikäyttö- ja puolustusulottuviitta sekä alueiden elinvoimaa.

Valtioneuvoston tavoitteena on, että yhteisölähtöinen paikallinen kehittäminen, ml. Leader-toiminta, jatkuisi pääpiirteissään nykyisen kaltaisena. Valtioneuvosto pitää kannatettavana komission asetusehdotuksen sisältämiä moninaisia vaihtoehtoja alueiden kehittämiseksi. Valtioneuvosto korostaa etenkin kilpailukyvyn, työllisyyden, osaamisen kehittämisen ja elinvoiman edistämisen merkitystä koheesiopolitiikassa.

Suomi korostaa rahoituksen kohdentamista nykyistä vahvemmin keskeisimpiin poliittisin prioriteetteihin kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen.

Lapin liitto haluaa kiinnittää suuren valiokunnan huomion seuraaviin asioihin:

- Lapin liitto pitää hyvänä Euroopan komission ehdotuksen perustumista unionin poliittisiin painopisteisiin eli kilpailukykyyn, turvallisuuteen, vähähiilistämiseen, kestävään kehitykseen ja taloudelliseen, sosiaaliseen ja alueelliseen yhteenkuuluvuuteen. ***Näiden painopisteiden tärkeys on tunnistettu myös Lapissa*** ja niihin on reagoitu juuri valmistuneessa Lappi-sopimuksessa (Lapin maakuntaohjelma), Lapin edunvalvonnan kärjissä, samoin kuin yhdessä laaditussa Pohjoisen Suomen ohjelmassa.

- Koheesiorahoituksen vähenemisen perustelu koheesion tarpeen vähenemisellä ei pidä Suomessa paikkaansa, koska alueelliset kehityserot ovat edelleen merkittäviä niin Suomessa kuin koko EU:ssa. ***Suomen ei tule ajaa koheesiorahoituksen vähentämistä EU:n monivuotisessa rahoituskehyksessä***. Nykymuotoinen alue- ja rakennepolitiikka on läheisesti sidoksissa Maastrichtin sopimukseen, jossa otettiin käyttöön käsitteet toissijaisuusperiaate, sisämarkkinat ja kansalaisten Eurooppa. Toimivat sisämarkkinat edellyttävät koheesiopolitiikan kaltaisia välineitä, joilla tuetaan niitä alueita ja ihmisiä, jotka eivät muuten hyödy lisääntyneestä kilpailusta.

- Nettomaksajamaana Suomen tulee arvioida huolellisesti rahoituksen vaikuttavuutta yritystoiminnan kasvussa, TKI-toiminnan edellytysten vahvistamisessa korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa, työllisyyden hoidossa ja ilmastonmuutoksen torjunnassa. ***Jos Suomi luopuu EU-rahoituksesta, sen tulee vastaavasti lisätä kansallista rahoitusta.***

- Lapin liitto näkee kilpailukyvyn vahvistamisen yhdeksi korkeimmista prioriteeteista sekä yhteisen puolustuksen vahvistamisen tärkeänä nykyisenkaltaisessa geopoliittisessa tilanteessa. ***On kuitenkin varmistuttava siitä, etteivät uudelleenkohdennukset puolustukseen leikkaa alueille elintärkeitä rahoitusvälineitä ja vaaranna pohjoisen harvaan asutun alueen kehittämistoimien jatkuvuutta.*** Itä- ja Pohjois-Suomi on pystynyt kuromaan kiinni suuralueiden välistä kehityseroa Euroopan unionin rahoituksen avulla, joten rahoituksen jyrkkä lasku tai suuret muutokset sen kohdentamiseen tulisivat väistämättä vaarantamaan pitkäjänteisen ja tuloksellisen kehityksen jatkuvuuden. Sisäasioiden rahastojen toimeenpanon tulee olla joustavaa niin, että sillä pystytään vahvistamaan myös raja-alueiden elinvoimaa.

- Lapin liitto tukee valtioneuvoston kantaa maatalousrahoitukseen ja monipuoliseen maaseudun kehittämiseen. Eri politiikkatoimien lähentymisen erityisenä synergiaetuna Lapin liitto näkee sen, että ***maaseudun kehittämisen ja aluekehittämisen varojen toiminnallinen yhteys voitaisiin usean ohjelmakauden tauon jälkeen palauttaa.*** Yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen vahvistamisella ja paikallisyhteisöjen osaamispääoman lisäämisellä on harvaan asutulla alueella erityisen suuri merkitys.

- ***Suomen kanta yhteisiin kriisivälineisiin ja CatalystEurope-välineeseen ei ole kannatettava***. Viime vuodet pakolaisaaltoineen, koronakriiseineen ja Ukrainan sotineen ovat osoittaneet ilmeisen tarpeen tällaisille Euroopan yhteisille kriisivälineille. Edellä mainittuihin kriiseihin on jouduttu reagoimaan kulloinkin voimassa olevan budjetin sisällä, joka on aiheuttanut tehottomuutta ja hallinnollista taakkaa. Nämä olisi voitu välttää EU:n yhteisellä kriisivälineellä ja samalla olisi voitu turvata yhteisesti sovittujen painopisteiden jatkuvuus.

NSPA erityisrahoituksen merkitys alueiden välisen erojen tasaamiselle ja Suomen saannolle on tunnustettava

Suomen EU-liittymissopimuksessa on tunnistettu Itä- ja Pohjois- Suomen erityisolosuhteet. Harva asutus, pitkät etäisyydet ja kylmä ilmasto aiheuttavat pysyvän kilpailukykyhaitan. Sopimus Euroopan unionin toiminnasta artikla 174 vahvistaa saman.

- Valtioneuvoston kanslian selvityksessä komission tiedonannosta sekä ehdotuksista vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi E 73/2025 vp. Suomi katsoo, että Suomen liittymissopimukseen perustuva, vakavista ja pysyvistä haitoista kärsivien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus tulisi turvata myös jatkossa. Tämä on keskeinen periaate, josta Suomen hallituksen on pidettävä kiinni.

- U-kirjelmän U 48/2025 vp kappaleessa 9 ehdotettu Valtioneuvoston kanta ei sisällä Suomen liittymissopimukseen perustuvaa pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitusta. Koheesiorahoituksen vähentäminen EU:n monivuotisessa rahoituskehyksessä heikentää Suomen kokonaissaantoa, ja sen lisääntyminen puolestaan vahvistaa sitä.

- U-kirjelmän U 53/ 2025 vp kappaleessa 10 ehdotettu Valtioneuvoston kanta sisältää toteamuksen, että Suomen liittymissopimukseen perustuva, vakavista ja pysyvistä haitoista kärsivien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus **tulisi** turvata myös jatkossa.

Lapin liitto haluaa erityisesti kiinnittää valiokunnan huomion siihen, että Suomen EU-liittymissopimus on EU:n primäärilainsäädäntöön verrattava sopimus, joka luo osapuolille sitovia velvoitteita, ja joita molempien osapuolten on kunnioitettava. ***Komission esitys uhkaa vaarantaa jäsenvaltion oikeusvarmuuden.***

NSPA-erityisrahoitus, mikä kohdistuu nykyisellä ohjelmakaudella lähes kokonaan Itä- ja Pohjois-Suomeen ja tukee Itäisen ja Pohjoisen Suomen sekä raja-alueiden elinvoimaa, tulee turvata myös jatkossa. **Esitämme seuraava lisäystä valtioneuvoston kantaan kappaleeseen 10:**

”Erityistä huomiota tulisi kiinnittää Suomen ainutlaatuiseen asemaan itäisenä ulkorajavaltiona ja samalla EU-budjetin nettomaksajana. Suomen liittymissopimukseen perustuva, vakavista ja pysyvistä haitoista kärsivien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus tulee turvata EU:n rahoituskehyksessä 2028–2034.”

Näkemyksemme mukaan rahoitusneuvotteluissa Suomen on määrätietoisesti edistettävä ratkaisuja, jotka vahvistavat kokonaissaantoa kaikilla mahdollisilla osa-alueilla, mukaan lukien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden tuki.

NSPA-rahoitus on varmistanut maksimaalisen kokonaisaannon Suomelle, ja sitä on hyödynnetty kaikkien alueiden elinvoiman edistämiseen. Suomen 2021–2027 saamasta EU:n koheesiorahoituksesta noin puolet perustuu Suomen liittymissopimuksessa todettuun pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitukseen. NSPA erityisstatus on merkittävä myös jatkossa johtuen unionin rahoitusosuuden 2028–2034 laskentamenetelmästä. Sen mukaan jako-osuus ei voi missään jäsenvaltiossa olla pienempi kuin 80 prosenttia eikä suurempi kuin 105 prosenttia jäsenvaltion vuosien 2021–2027 jako-osuudesta.

Ilman harvan asutuksen kriteeriä ja sitä seuraavaa saantoa, todennäköinen vaikutus on se, että Suomen jäsenmaksu EU:lle ei laske, mutta edellytykset ylläpitää alueiden elinvoimaa ja innovaatiokapasiteettia heikkenee aluekehitysrahoituksen vähentyessä.

Valiokunnan lausunnossa **U 48/2025 vp** kappaleessa 4.1.2. käsitellään komission ehdotuksen vaikutuksia Suomen saantoihin seuraavasti.
”Komission ehdotukset ennakkoallokaatioihin perustuvan rahoituksen osalta merkitsisivät kuitenkin maatalouden ja koheesion osalta vähennyksiä yhteensä noin 1,2–1,3 miljardia euroa ja lisäyksiä muuttoliike, rajaturvallisuus ja sisäasioiden rahastojen osalta noin 1 miljardi euroa. Suomen saantojen kannalta merkittäviä ovat myös otsakkeen 2 ohjelmat… Komissio ehdottaa merkittäviä lisäyksiä otsakkeen 2 ohjelmiin, minkä voidaan arvioida kasvattavan myös Suomen saantoja näillä sektoreilla verrattuna nykyiseen rahoituskehykseen.”

Suomi sai 2021–2027 EU:n koheesiorahoitusta yhteensä 1,6 miljardia euroa ja maaseudun suoria tukia ja kehittämisrahoitusta lähes 2 miljardia euroa/vuosi.

Otsakkeen 2 rahoitus, kuten Horisontti Eurooppa-ohjelma, on merkittävä Suomelle. On kuitenkin selvää, että mahdollisuus sen hyödyntämiselle on pääasiassa suuremmissa kasvukeskuksissa, joissa yliopiston ja tutkimuslaitosten lisäksi sijaitsee tki-orientoituneita yrityksiä. ***Näin ollen otsakkeen 2 rahoituksen kasvu ei korvaa suhteellisesti menetettyä koheesiorahoitusta, koska näköpiirissä oleva menetys on suurempi kuin otsakkeen 2 avulla saatavissa oleva lisäys, eikä Horisontti-rahoitusta pystytä hyödyntämään kaikissa maakunnissa.***

EU-rahoituksen ehdollisuus ja tulosperusteisuus sekä hallinnon yksinkertaistaminen

Euroopan komissio ehdottaa, että jäsenvaltion olisi osoitettava, miten NRP-suunnitelmassa vastattaisiin eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä sovittuihin maakohtaisiin suosituksiin. Valtioneuvosto korostaa kannassaan maakohtaisten suositusten ei-sitovaa luonnetta ja selkeää toimivallanjakoa unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä. Valtioneuvosto korostaa, että rahoituksen ja tulosten välillä on selkeä yhteys, ja että tulosperusteisuus tulisi kuitenkin toteuttaa siten, että kumppanuussuunnitelman seuranta perustuu aidosti tulosperusteisuuteen eikä kustannusten tarkastamiseen. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää tavoitteiden ja

käytettävien indikaattoreiden mitattavuuteen ja prosessien läpinäkyvyyteen. Suomi suhtautuu avoimesti komission esitykseen rahoituksen tulosperustaisuuden vahvistamiseksi ja siten rahoituksen vaikuttavuuden parantamiseksi.

Suomi tukee komission ehdotusta rahoituskehyksen rakenteen yksinkertaistamiseksi ja rahoitusohjelmien määrän vähentämiseksi ja korostaa, että yksinkertaistamisen tulee ulottua myös toimeenpanoon hallinnollista taakkaa välttäen.

Lapin liitto:

- kantaa huolta siitä, ***kuinka paljon ja millä tavoin alueet otetaan mukaan NRP-suunnitelmien laatimiseen ja kuinka sitovana jäsenvaltio suunnitelmaa pitää.*** Suunnitelma siitä, että komissio kohdentaa pääosan ohjelmakauden rahoituksesta yhdessä kirjekuoressa jäsenvaltiolle, joka käyttää sen NRP-suunnitelman mukaisiin toimiin oman päätöksentekonsa mukaisesti, on jo lähtökohtaisesti alueiden näkökulmasta huolestuttava. E 73/2025 vp- kirjeessä sivulla 10 Suomen kanta- kohdassa on NRP- suunnitelman mainittu olevan vain kansallinen, ei kansallinen ja alueellinen. ***U-kirjeissä 48/ 2025 vp ja 53/ 2025 vp valtioneuvosto ei kannassaan nosta esiin alueiden roolia lainkaan, joten huoli yhteistyön merkityksestä valtioneuvostolle on aiheellinen.***

- ***tukee tulosperusteisuutta, kun se palkitsee vaikuttavuudesta ja kun sen rinnalla turvataan alueiden vapaus valita kehittämisen painopisteet paikallisten tarpeiden mukaan.*** Samalla on kuitenkin tunnistettava riskit, joissa mittareihin keskittyminen voi ohjata toimia pois pitkäjänteisestä kehittämisestä, alueiden erilaiset lähtökohdat voivat johtaa epäjohdonmukaiseen kohteluun ja hallinnollinen taakka pahimmillaan lisääntyy, jos raportointivelvoitteet jatkuvat liian yksityiskohtaisina.

- haluaa kiinnittää huomion siihen, että ***toimeenpanon hallinnollinen taakka ei suinkaan tule kokonaisuudessaan Euroopan komission säännöistä, vaan Suomessa on kansallisesti rakennettu alue- ja rakennepolitiikan hallinto niin raskaaksi, että hallinnon kevenemisen sijaan rahoitusta välittävien viranomaisten työ on moninkertaistunut*** samalla, kun siihen käytössä olevat teknisen tuen resurssit ovat enemmän kuin puolittuneet. On erittäin tärkeää, että vaadittaessa Euroopan komissiolta säädösten purkua, sitä toteutetaan myös Suomessa ja kevennetään seuraavalle ohjelmakaudelle mm. EURA-järjestelmän moniportaisuutta.

Lapin liitto

Hannu Takkula — vs.maakuntajohtaja

Päivi Ekdahl — kehittämisjohtaja